

BORÇLARIN PARALAŞMASI VE TÜRKİYEDE İÇ BORÇLAR İLE PARA MİKTARI KORRELÂSYONU

Ass. Dr. Yılmaz BÜYÜKERŞEN

Sokaktaki adam normâl olarak, devlet borcunun paralaştırılmasını sâdece yeni para basmak ve hükûmet alacaklılarının onu kanunî para olarak kabûl etmeyi istemeleri şeklinde mütalâa eder (1). Devletin borçlanma ile ilgili metodları, kullanılan mevcut para miktarında değişme yapmak suretiyle ekonomi üzerinde önemli tesirlere sahiptir. Devlet borçlanmasının enflasyonist olduğunu işitmek fevkalâde bir şey değildir. Bu, bütçe açıklarının tabiatında mevcut olan borçlanma zaruretine, hükûmet tarafından borç tahvili ihracının enflasyonist tesirlerinin ilâve edilmesidir. Satın alma temayülü, piyasada sâdece para arzı olduğu zaman etkili olur. Toplam talebe tesir eden diğer faktörlerle birleştirilmiş para miktarı (cârî ve çeke tâbi mevduat), ekonomik aktivite seviyesi ile refah ve gelirin dağılımına tesir edebilir (2).

İyi olduğu kadar kötü amaçlarla da kullanılabilen paranın, yaratılması ve kıymetinin kontrolü görevi devletin sorumlulukları arasındadır. Devletler eskiden bu görevlerini, altın ve gümüş madenlerini darpetmek ya da doğrudan doğruya (karşılıksız olarak) kâğıt para basmak yolu ile yapmışlardır. Bu metodlar bu gün artık tarihe terkedilmiş bulunuyor (3).

Günümüzde devletler para yaratma ve onun değerini kontrol etme görevine eskiden olduğundan daha çok dikkat ve itina göstermektedirler. Bu gün hemen hemen bütün ülkelerde para basma imtiyazı Merkez Bankalarına devredilmiştir. Gerçi yine dünyanın her

(1) Taylor, Philip E. The Economics of Public Finance, New York 1961 Third Edition, s. 209.

(2) İbid., s. 207.

(3) Hansen, A. H., Para Teorisi ve Maliye Politikası, İstanbul 1961, s. 38-41.

tarafında devletler, Merkez Bankaları üzerindeki hâkimiyetlerini kullanarak, onları emisyon yapmaya mecbur edebilirlerse de, böyle bir emisyon ya devletin borçlanması kisvesine ⁽⁴⁾ ya da bankalar sisteminin müessesevî örtüsüne bürünmek zorundadır ⁽⁵⁾.

Günümüzde devleti, vatandaşın ağızındaki çürük dişten bile sorumlu tutan **refah devleti** anlayışının gerektirdiği sosyal ve ekonomik müdahaleler, tam istihdam, uluslar arası kredi gelişmeleri, kalkınmanın finansmanı zaruretleri, hazine ihtiyaçları ve para piyasasının tanzimi gibi muharrik sebeplerle gelişen devlet borçları, **klâsik** devlet maliyesi anlayışının dar çerçevesinden çoktan kurtulmuş bulunmaktadır.

Devlet borçlarının her ülkenin ekonomik ve siyasî sistemine göre kullanılış metodlarının, ödeme vasıtaları miktarı üzerinde değişik etkiler yaptığı, ekonomideki satınalma **gücü fazlasını azalttığı** veya aksine yeni satın alma **gücü** zerkettiği görülmektedir. Borç miktarını azaltıp arttırmak, faiz haddi seviyesini değiştirmek, çeşitli kaynaklarla tedavül akımı arasında ilgi kurmak suretiyle ekonomide tesirli olan bu işleyiş **borç idaresi** adı ile kendisini düzenleyecek yeni bir müessesenin doğmasına yol açmıştır.

Modern maliye anlayışında, devlet borcu ve borç idaresi özellikle para politikasına ilişkin bir konu hüviyetindedir. Bir bakıma bu borç idaresi ekonomide özel harcamaları tanzim için vergi ve transferlerle birlikte hükümetin stabilizasyon silâhlarından birisi hâline gelmiştir ⁽⁶⁾. Nitekim devlet borçları, para ve maliye politikasının bir aracı olarak toplam harcamaların ayarlanmasında kullanılabilir. Durgunluk zamanlarında, bütçe harcamaları özel sektörün harcamalarını azaltmaksızın arttırılarak, istihdam yükseltilmesi, üretim genişlemesi sağlanır. Bu durumda bütçe açıkları, şahıslardan, bankalar sisteminden ve diğer mâlî müesseselerden borç alınarak kapatılır ⁽⁷⁾.

(4) Aren, Sadun :«Âmme Borçlanmaları Hakkında Yeni Telâkkiler ve bizdeki durum», S. B. F. Dergisi C. X, No. 4, s. 1.

(5) Buchanan, James. M., The Public Finance, 1960, s. 350.

(6) Rolph, Earl R., «Debt Management : Some Theoretical Aspects» Public Finance, 1961, No : 1, s. 107.

(7) Görgün, Sevim., «Gelişen bir Ekonomide İhtiyarî İç Devlet Borçlarının rolü ve Borç İdaresi» Mal. Ens. Konf. Se. 10, s. 154.

Devletin borçlanma miktarında, borcun dağılımında, borç tahvillerinin vâdesinde ve borca ilişkin diğer şartlarda yapılacak değişiklikler, devlet harcamaları, bankalar sistemi ve diğer mâli müesseseler üzerinde etki yaparak, **para ve kredi hacmine** ve dolayısıyla toplam talebe tesir eder ⁽⁸⁾.

Görülüyor ki, devletin, borçlarını idaresi para hacmi üzerinde tesirler yaparak, onları azaltıp çoğaltmaktadır. Esasen istatistikler de, devlet borçlarını para artışındaki unsurlardan birisi olarak göstermekte ve **devlet borcu ile para faktörü arasında özel bir ilgi olduğunu ortaya koymaktadır**. Bu konuda etüd yapan yazarların dikkati daha ziyade devlet borcu ile para miktarının karşılıklı tesirleri üzerinde toplanmakta ve bunlardan bir kısmı devlet borcuna, ekonomideki para miktarını azaltıcı bir rol, diğer bir kısmı da para miktarını çoğaltıcı rol izafe etmektedirler ⁽⁹⁾.

TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Türkiyede iç devlet borçlanması 1933 lerden bu yana, bir finansman şekli olarak, hükümetlerin geniş ölçüde başvurdukları bir mekanizma olmuştur. Bu mekanizmanın, devleti ya hazine vasıtasıyla direkt olarak, ya da muhtelif İktisadî Devlet Kuruluşlarının hazinenin kefâleti altında borç almaları veyahutta özel kurumlar kurmak suretiyle (Amortisman ve Kredi Sandığı ile Devlet Yatırım Bankası gibi) borçlandırmak istikametinde işlediği görülmektedir. Parlâmento, devletin, bu mekanizmanın işleyişi yönünde borçlanmasına, özel kanunlarla, bütçe kanunlarıyla ve devlet teşebbüslerinin kuruluş kanunlarındaki özel madde hükümleri ile yetki vermektedir.

İdarî yönden, Genel Bütçe, Katma Bütçe, Kamu İktisadî Teşebbüsleri ve Diğer Kamu Kuruluşları borçları şeklinde dört bölümde toplanabilen iç devlet borçları, zaman bakımından ayırım-

(8) İbid., Aynı konuda Bkz. Harold M. Financing Government, New - York 1964, 3rd edition, s. 623.

(9) Bkz: Nevin, Edward., «Debt Management a General Report», Public Finance, No : 1, 1961, Rolph, Earl R., «Debt Management : Some Theoretical Aspects» Public Finance, 1961, ve aynı yazarın «Prenciples of Debt Management» The American Economic Review, 1957/3. s. 305 ve müteakip.

da **dalgalı** ve **konsolide** borçlar olarak ikili ayırımın terkedildiği son bir kaç yıldan beri **kısa** (dalgalı), **orta** ve **uzun** (konsolide) vâdeli borçlar olarak üçe ayrılmaktadır. Hâlen uygulanan bu ayırmada, evvelce uzun vâdeli borçlara katılan beş yıla kadar vâdeli borçlar, orta vâdeli borçlar grubunu teşkil etmektedir.

Dalgalı borçları meydana getiren devlet borçlanmaları Hazine veya Plâsman Bonoları ve Hazine Kefaletine Sahip Bonolar, Müteahhit Bonoları, Merkez Bankası Avansları ile yapılmaktadır. Orta ve uzun vâdeli borçları ise, İstikrazlar, İç Konsolidasyon Borçları, Tasarruf Bonoları Borçları ve Diğer Borçlar şeklinde kendi aralarında ayırımı tâbi tutulmakta ve devlet borç tahvillerine karşılık teşkil etmektedirler.

Türkiyede İç Devlet Borçları 1933 den bu yana gerek miktar ve gerek bünye bakımından hayli değişikliğe uğramıştır. Miktar değişikliği hem görünüşte ve hem de gerçekte artış yönünde gelişme göstermiştir. Bünye değişikliğine gelince, önceleri uzun vâdeli iç devlet borçları, toplam iç borçlar içinde geniş yer tuttuğu halde, bunlar zamanla yerlerini dalgalı borçlar lehine terketmişlerdir. İç borçlarındaki bu bünye ve miktar değişmesi, Türkiyede devletin, faaliyetleri sebebiyle, ülkenin kaynakları üzerine yüklediği ve normal gelirlere ile karşılayamadığı talebinin büyük ölçüde çoğalmasından ileri gelmiştir.

Türkiye'de, İç Devlet Borçlarının bütünü üzerinde yapılacak herhangi bir incelemede de görülebileceği gibi, iç devlet borçları para miktarı üzerinde genişletici bir potansiyele sahiptir. Bu genişletici potansiyel, Türkiye'de devletin iç borçlanma mekanizmasının işleyiş ve yönetim tarzından ileri gelmektedir. Bu sebeple, Türkiye'de ekonomiye aktarılan paranın büyük bir kısmı devletin, genel ve katma bütçelerle, ekonomik teşebbüsleri aracılığı ile elde ettiği gelirler ve harcamalara dayanmaktadır. Dolayısıyla devlet mâlîyesi, para akımı itibâriyle, Türkiye'de önemli bir role sahiptir.

Bir başka deyişle, Türkiyede devletin iç borçlanması, sermaye ve para piyasalarının az gelişmiş ülkelere has sebeplerle sakat bulunması dolayısıyla borç kolayca paralaştırılmaktadır. Bu ameliyede Türkiye bankacılığının zirvesini teşkil eden Merkez Bankası önemli bir yer işgâl etmektedir. Merkez Bankası Kanunu, Hazine ile olan gerek direkt ve gerek bankaların aracılığı ile olan do-

layh ilişkilerinde, devlet borç senetlerini avans ve iskontoya tâbi tutmaya ve karşılığında banknot ihracına imkân vermektedir. Bunlardan dalgalı borçlar, yıl sonlarında ödenmeleri gerektiği halde, daima bakiye vermiş ve bütçe açıklarının kapatılmasında kullanılmıştır. Dalgalı Borçların, «Hazineye kısa vâdeli avans» ve «Hazine Kefâleti ile Borçlanma» çeşitleri hükûmetlerde bu grubun en çok tercih edilen cinsleri olmuşlardır.

Diğer taraftan İktisadî Devlet teşekküllerinin, Hazine kefaleti ile borçlanmaları, önceleri bu kuruluşlara kısa vâdeli işletme sermayesi temin etmek amacına dayandığı halde, sonraları bu borçlar, İktisadî Devlet Teşekküllerinin işletme zararlarını kapatmakta bile kullanılmıştır. Bu borçların senetleri 9 ay vâdeli olduğu halde, âdeta otomatik bir şekilde yenilenmeleri âdet hâline getirilmiştir.

Bunlardan başka devlet çeşitli teşebbüsleri ile yönettiği fiyat politikasını geniş ölçüde Merkez Bankasına dayanan borçlanma ile finanse etmiş, kısa vâdeli borçları, kısa vâdeli ihtiyaçlara tahsisen ziyade uzun vâdeli işlere tahsis etmiştir.

Hükûmetlerin, devletin borçlanma politikasını bozuk bir düzene ve beceriksiz politikalara dayandırmaları yüzünden, kanununda yapılan değişiklikler ile Merkez Bankasının kuruluş amacı, «bankaların bankası» olması gerekirken, «devletin bankası» olma durumuna getirilmiştir. Bu durum, devlet borç senetlerine, parava benzer birtakım «özel destek hakları» tanımak suretiyle ve yanlış bir para, faiz haddi politikaları ile daha da kuvvetlendirilmiştir.

Türkiyede, vergi sisteminin gelir artışını yakalayacak şekilde işlemekten uzak oluşu, bütçe açıklarını daha da arttırmış ve borçların ödenmesinde normâl gelirleri daha da yetersizleştirmiştir. Böylece, devlet borçlanması ihtiyacı da artmış ve iç borçlar kendisi ile birlikte piyasadaki para miktarını sür'atle arttırmıştır (10).

İÇ BORÇ VE PARA MİKTARI İLİŞKİSİ

Türkiyede toplam iç borçlar arasında özellikle emisyonla yol açan dalgalı borçların geniş bir yer işgâl etmesi borçlarla para

(10) Bütün bu hükümler hakkında ayrıntılı bilgi için : Büyükerşen, Yılmaz. «Teoride ve Türkiye Uygulamasında İç Devlet Borçlarının Enflasyonist Etkileri», Doktora Tezi, (Baskıda).

miktarı arasındaki ilgiyi arttırmaktadır. Bu konuda yapılacak bir korrelasyon hesabı da Türkiye'deki duruma göre yukarıda ileri sürülen görüşlere ışık tutabilir.

Aşağıda 1 nolu tabloda 1933 ile 1964 yılları arasında Türkiyede Dalgalı İç Borç miktarı ile kâğıt para miktarı arasındaki karşılıklı ilişki araştırılmıştır. Yapılan hesaplamaların sonucu 1'e oldukça yakın bir sayı olarak 0.83 çıkmıştır. Her nakadar bu sayının, yüzde yüz doğruluğu veren 1 sayısı ile arasında 0.17 lik bir fark var ise de bu, ele alınan devrede 1950 den sonra millî gelirden meydana gelen artışlarla, 1961 yılında yapılan geniş ölçüdeki konsolidasyondan ileri gelmektedir. Bu durum dikkate alınacak olursa, neticeye yüzde yüze yakın bir doğruluk atfetmek yanlış olmaz. Kaldı ki, bahis konusu iki etken dışında da 0.83 oldukça sıhhatli bir sayı niteliğindedir. Eğer ele alınan devre, 1933-1964 olmayıp ta, 1933 ile 1960 olsa idi, sonucun 0.90'ın üzerinde, 1933-1951 devresi olması halinde de 1 tam sayısına bir veyâ iki puvalık bir yakınlıkta olması kuvvetle muhtemeldir.

2 nolu tabloda ise 1949-1964 yıllarını kapsıyan devrede toplam iç borçlarla, kâğıt, ufaklık ve kaydı paradan ibaret toplam para arzı miktarları arasındaki karşılıklı tesirler araştırılmıştır.

Tablo 2 de yapılan araştırmanın sonucu $r = 0.64$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sayı her ne kadar % 50 nin üzerinde bir ihtimali vermekte ve bizim yukarıdaki görüşlerimizin doğruluğunu % 50 nin 14 puvalık daha üstüne çıkarmakta ise de, dalgalı borçlarla, kâğıt para miktarı arasındaki ilgi derecesinden daha küçük olması sebebiyle tereddütleri dâvet ihtimalini de beraberinde sürüklemektedir. Hemen söyleyelim ki, bu sonuç da bazı etkenlerin tesirini taşımaktadır. Bir kere, Millî Gelirden (reel olarak) artış hareketinin çok yavaş olduğu 1933-1948 devresi hesap dışında bırakılmış, buna mukabil artışın hızlı olduğu devreleri teşkil eden yıllar ele alınmıştır. Bundan başka özellikle 1960 dan itibaren başlayan ve 1964'e doğru gittikçe artan, yabancı ülkelerdeki Türk işçilerinin Türk Lirası ile satın alınan dövizlerini de para arzını arttırıcı unsur olarak unutmamak gerekir.

Eğer Tablo 2 de araştırdığımız ilişki derecesini 1964'e kadar uzatmayıp, 1958 yılına kadar getirmekle yetinsek idik, sonucu tam sayı olan 1'e ziyadesiyle yakın bir seviyede bulmamız pekâlâ müm-

TABLO: 1. Dalgalı Borçlarla kâğıt paramın korrelasyonu:

Yıllar	1. Dalgalı Borçlar X_1	2. Kağıt Para Y_1	3. $X_1 - \bar{X}$	4. $Y_1 - \bar{Y}$	5. $(X_1 - \bar{X})^2$	6. $(Y_1 - \bar{Y})^2$	7. $(X_1 - \bar{X})(Y_1 - \bar{Y})$
1933	27	147	— 1.176	— 1.569	1.382.976	2.461.761	1.845.144
1934	23	158	— 1.180	— 1.558	1.392.400	2.427.364	1.838.440
1935	42	163	— 1.161	— 1.553	1.347.921	2.411.809	1.803.033
1936	55	181	— 1.148	— 1.535	1.317.904	2.356.225	1.762.180
1937	92	169	— 1.111	— 1.547	1.234.321	2.393.209	1.718.717
1938	129	194	— 1.074	— 1.522	1.153.476	2.316.484	1.634.628
1939	208	282	— 995	— 1.434	990.025	2.056.356	1.426.830
1940	364	404	— 839	— 1.312	703.921	1.721.344	1.100.768
1941	519	513	— 684	— 1.203	467.856	1.447.209	822.852
1942	742	734	— 461	— 982	212.521	964.324	452.702
1943	845	803	— 354	— 913	125.316	833.569	323.202
1944	1.042	961	— 161	— 755	25.921	570.025	121.555
1945	979	881	— 224	— 835	50.176	697.225	187.040
1946	997	937	— 206	— 779	42.436	606.841	160.474
1947	567	888	— 636	— 828	404.496	685.584	526.608
1948	804	932	— 399	— 784	159.201	614.656	312.816
1949	761	893	— 442	— 823	195.364	677.328	363.766
1950	1.025	962	— 178	— 754	31.684	568.516	134.212

(Devamı Karşı Sayfada)

Tablo 1'in devamı :

1951	1.278	1.146	+	75	—	570	5.625	324.900	42.750
1952	1.310	1.251	+	107	—	465	11.449	216.225	49.755
1953	1.581	1.468	+	378	—	248	142.884	61.504	93.744
1954	1.637	1.533	+	434	—	183	188.356	33.489	79.422
1955	1.598	2.008	+	395	+	292	156.025	85.264	115.340
1956	1.895	2.551	+	692	+	835	478.864	697.225	577.820
1957	2.225	3.220	+	1.022	+	1.504	1.044.484	2.267.016	1.537.088
1958	2.657	3.473	+	1.454	+	1.757	2.114.116	3.087.049	2.554.678
1959	3.133	3.891	+	1.931	+	2.175	3.728.761	4.730.625	4.199.925
1960	3.343	4.452	+	2.140	+	2.736	4.579.600	7.485.696	5.855.040
1961	4.016	4.783	+	2.813	+	3.067	7.912.969	9.406.489	8.627.471
1962	1.090	4.487	—	113	+	2.771	12.769	7.678.441	313.123
1963	2.058	4.772	+	885	+	3.056	731.628	9.339.136	2.612.880
1964	1.446	5.669	+	243	+	3.953	59.049	15.626.209	960.579
Σ 38.492 Σ 54.906			0	0	Σ 32.403.891	Σ 86.849.097	Σ 44.154.582		

$$\bar{X} = 1.203 \quad \bar{Y} = 1.716$$

$$r = \frac{\sum (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum (X_i - \bar{X})^2 \sum (Y_i - \bar{Y})^2}} = \frac{44.154.582}{\sqrt{32.403.891 \times 86.849.097}}$$

$$= \frac{44.154.582}{\sqrt{2.814.248.672.636.427}} = \frac{44.154.582}{53.049.492} \quad r=0.83$$

TABLO: 2. Toplam iç borçlarla para arzının korrelasyonu. Para arzı (Kâğıt, ufaklık ve kaydı para)

Yıllar	1. Toplam İç Borç X_i	2. Para Arzı Y_i	3. $X_i - \bar{X}$	4. $Y_i - \bar{Y}$	5. $(X_i - \bar{X})^2$	6. $(Y_i - \bar{Y})^2$	7. $(X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})$
1949	1.409	1.057	- 3.211	- 3.799	10.310.521	14.432.401	12.198.589
1950	1.767	1.145	- 2.853	- 3.711	8.139.609	13.771.521	10.587.483
1951	1.992	1.392	- 2.628	- 3.464	6.906.384	11.999.296	9.103.392
1952	2.054	1.646	- 2.566	- 3.210	6.584.356	10.304.100	8.236.860
1953	2.292	1.903	- 2.328	- 2.953	5.419.584	8.720.209	6.874.584
1954	2.436	2.078	- 2.184	- 2.778	4.769.856	7.717.284	6.067.152
1955	2.513	2.651	- 2.107	- 2.205	4.439.449	4.862.025	4.645.935
1956	3.393	3.324	- 1.227	- 1.532	1.505.529	2.347.024	1.879.764
1957	3.877	4.079	- 743	- 777	552.049	603.729	577.311
1958	4.285	4.424	- 335	- 432	112.225	186.624	144.720
1959	4.688	5.089	+ 68	+ 233	4.624	54.289	15.844
1960	4.881	5.574	+ 261	+ 718	68.121	515.524	187.398
1961	5.750	6.200	+ 1.130	+ 1.344	1.276.900	1.806.336	1.518.720
1962	9.898	10.964	+ 5.278	+ 6.108	27.857.284	37.307.664	32.238.024
1963	10.798	12.167	+ 6.178	+ 7.311	38.167.684	53.450.721	45.167.358
1964	11.891	13.996	+ 7.271	+ 9.140	52.867.441	83.539.600	66.456.940
	Σ 73.924	Σ 77.689	0	0 Σ	169.981.616	Σ 251.618.347	Σ 205.900.074

$\bar{X}=4.620$ $\bar{Y}=4.856$

$$r = \frac{\Sigma (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\Sigma (X_i - \bar{X})^2 \Sigma (Y_i - \bar{Y})^2}} = \frac{205.900.074}{\sqrt{169.981.616 \times 251.618.347}} = \frac{205.900.074}{\sqrt{104.813.783.078.308.752}} = \frac{205.900.074}{323.713.366} = r=0.64$$

TABLO: 3.

Türkiye'de 1949 - 1958 devresinde toplam iç devlet borçları ile para arzı (Kâğıt, ufaklık ve kaydı para) korrelasyonu :

Yıllar	1. Toplam İç Devlet Borcu X_i	2. Para Arzı Y_i	3. $X_i - \bar{X}$	4. $Y_i - \bar{Y}$	5. $(X_i - \bar{X})^2$	6. $(Y_i - \bar{Y})^2$	7. $(X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})$
1949	1.409	1.057	— 1193	— 1303	1.423.249	1.697.809	1.554.479
1950	1.767	1.145	— 835	— 1215	697.225	1.476.225	1.014.525
1951	1.992	1.392	— 610	— 968	372.100	937.024	590.480
1952	2.054	1.646	— 548	— 714	300.304	509.796	391.272
1953	2.292	1.903	— 310	— 457	96.100	208.849	141.670
1954	2.436	2.078	— 166	— 282	25.556	79.524	46.812
1955	2.513	2.651	— 89	+ 291	7.921	84.681	25.899
1956	3.393	3.324	+ 791	+ 964	625.681	929.296	762.524
1957	3.877	4.079	+ 1275	+ 1729	1.625.625	2.954.961	2.191.725
1958	4.285	4.424	+ 1683	+ 2064	2.832.489	4.260.096	3.473.712
	Σ 26.018	Σ 23.599	0	0	Σ 8.006.250	Σ 13.138.261	Σ 10.193.098

$$\bar{X} = 2.602$$

$$\bar{Y} = 2.360$$

$$r = \frac{\sum (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum (X_i - \bar{X})^2 \sum (Y_i - \bar{Y})^2}}$$

$$r = \frac{10.193.098}{\sqrt{8.006.250 \times 13.138.261}}$$

$$r = \frac{10.193.098}{105.188.202.131.250}$$

$$r = \frac{10.193.098}{10.256.129}$$

$$r = 0.99$$

n olurdu. Nitekim böyle bir araştırmayı yaparak bu iddianın kılık derecesini ortaya koymakta fayda vardır.

3 nolu tabloda 1949 - 1958 devresinde Türkiyede toplam iç borçla, para arzı arasındaki korrelâsyon gösterilmektedir. Tablonun sap sonucunda da görüldüğü gibi, 2 nolu tablo üzerinde yaptığınız yorum ve evvelce ileri sürdüğümüz görüşler kuvvetle doğanmaktadır. Son hesaplamadaki sonucun $r = 0.99$ olması da ştirmektedir ki, Türkiyede iç devlet borçlarındaki artış, araladaki çok sıkı ilgi sebebiyle, para arzındaki artışın en büyük sebebi olmaktadır.